SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2296

av Ann-Christine Frohm m.fl. (SD)

En hållbar svensk AI-politik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att myndigheter ska verka främjande vad avser artificiell intelligens och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att myndigheter ska hantera risker med artificiell intelligens och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för en konkurrenskraftig och teknikneutral AI-politik inom Europeiska unionen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja internationellt samarbete inom normgivning och brottsbekämpning för att möta hot förknippade med AI och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka tillämpning av AI för brottsliga ändamål och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda kvarstående luckor i ansvarsfördelningen vid skador orsakade av AI och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka allmänhetens kännedom och kunskap om AI och cyberresiliens och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tidiga utbildningsinsatser i skolan gällande AI och cybersäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda lagstiftning som berör tjänster där automatiserat beslutsfattande ingår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Artificiell intelligens (AI) är ett område inom datavetenskap och teknik där strävan är att utveckla datorer och program som kan analysera data, dra slutsatser och fatta beslut på liknande sätt som människor. I stället för att ge en dator exakta instruktioner för varje enskild uppgift, försöker man skapa algoritmer och modeller som kan lära sig av data för att förbättra sin prestanda och precision över tid.

AI möjliggör automatisering av komplexa uppgifter, förutsägelser och beslutsfattande baserat på stora datamängder. Tekniken har enorm potential inom olika branscher, inklusive forskning, medicin, transport, jordbruk, finanssektorn, rättsväsendet, samhällsveten-skap, juridik, ingenjörsvetenskap och mycket mer.

Teknikutvecklingen inom AI går otroligt snabbt just nu, till den grad att vissa anser att det går för snabbt. Detta gäller särskilt inom områden som modellernas språkförståelse, läsförståelse samt förmågan att identifiera och analysera bilder (bildigenkänning). Dessa områden har genomgått en betydande förbättring de senaste åren. Två välkända exempel är OpenAI:s Chat GPT och Anthropic's Claude med deras generativa AI.

Precis som med många andra av människans tekniska uppfinningar, såsom förbränningsmotorn, transistorn och dynamiten, följer betydande nytta med AI-utvecklingen. Trots alla dessa möjligheter finns det även risker och baksidor med AI-utvecklingen, vilket har lett till en omfattande debatt om AI:s potentiella dominans över samhället och mänskligheten, samt de relaterade säkerhetsåtgärderna.

Hänsyn bör tas till det svenska samhället, medborgarnas rättigheter, näringslivets konkurrenskraft och politikens teknikneutralitet. Många regelverk inom exempelvis fordons- och flygindustrin har införts eller uppdaterats efter tragiska olyckor, men när det kommer till AI kan det i värsta fall bli ”för sent”.

Sverigedemokraternas utgångspunkt angående reglering av AI är en tillförlitlig, konkurrenskraftig och hållbar svensk AI-politik. Med ”tillförlitlig” menar vi att risknivån i teknikens tillämpning inte får vara så hög att grundläggande värderingar, rättigheter och friheter hotas. Detta ska gälla för både privata och offentliga aktörer.

Samtidigt bör en genomtänkt AI-politik inte försämra näringslivets konkurrenskraft gentemot andra länder där AI-utvecklingen ligger i framkant, exempelvis USA och Kina. Hänsyn bör tas till små och medelstora företag, som saknar ekonomiska resurser och arbetskraftsresurser för att uppfylla krav ställda av byråkratiska regelverk.

Den ”hållbara” aspekten av Sverigedemokraternas AI-politik innebär att mänskligheten ska styra AI, inte tvärtom. Det finns en befogad risk för att utvecklingen kan ta en ohållbar och skadlig riktning. Öppenhet, transparens och ansvarstagande bör därför vara led-stjärnor för alla aktörer.

Vi förespråkar insatser inom utbildning och forskning på detta område. Sverige bör ligga i framkant när det gäller AI-teknik och relaterad vetenskap.

Nationell AI-nämnd

För att maximera chanserna att utvecklingen inom AI blir något positivt för både Sverige och i förlängningen hela mänskligheten, menar Sverigedemokraterna att politiken bör inta en framskjuten position när det kommer till att förstå både potentialen och riskerna med denna teknologi. Med tanke på den accelererande utvecklingen inom AI anser vi att en nationell AI-nämnd behöver inrättas. Denna instans skulle ha ansvar för både ledning och styrning inom detta område.

Den nationella AI-nämnden skulle kunna sammansättas av företrädare från samtliga partier i Sveriges riksdag tillsammans med experter från akademiska institutioner,

närings-livet och myndigheter. Syftet skulle vara att kontinuerligt hålla den politiska sfären informerad om de senaste framstegen och att tidigt och tydligt uppmärksamma viktiga fråge-ställningar samt lägga fram förslag på lagstiftning för att styra utvecklingen på ett balanserat sätt. En jämförelse kan göras med den redan inrättade Gentekniknämnden.

Även om AI står i centrum för dess arbete, skulle nämnden även ha en överblick över exponentiella teknologier generellt och riskförknippade högteknologiska fält, där AI kan förväntas accelerera utvecklingen. Det är en lågt hängande frukt för att snabbt öka kunskapen om AI inom politiken och säkerställa att Sverige är rustat för den framtid som teknologin medför.

Ambitiös nationell AI-plan

Svenskt näringsliv satsar idag stort på forskning och utveckling inom området AI. Stora företag och koncerner investerar årligen miljarder kronor inom detta område. En gemensam nämnare för dessa aktörer är närvaron av en teknisk. Denna färdplan fungerar som en vägledande ram för all utveckling och forskning inom företaget, riktad mot dagens och framtidens produkter och tjänster. Det är viktigt att notera att en sådan färdplan kan anpassas och förändras över tid, men det avgörande är att den skapar en långsiktig riktning.

Svensk offentlig förvaltning har redan en stark teknisk digital grund. AI har stor potential att förbättra samhället och öka effektiviteten i den offentliga förvaltningen, oavsett om det rör sig om små eller stora organisationer. Utredningar utförda av Myndigheten för digital förvaltning (Digg) har visat att AI kan medföra en årlig nytta på upp till 140 miljarder kronor för den offentliga förvaltningen. Sverige har nu beslutat om en ny nationell AI-strategi och en tillhörande handlingsplan. Vad som är viktigt nu är att genomföra den men en tydlig ansvarsfördelning och uppföljning av resultatet av samhället, medborgarna och näringslivet.

Tydliga myndighetsuppdrag

Det är viktigt att säkerställa svenska myndigheters kompetens vad gäller AI. Det handlar om att Sverige som nation ska ligga i framkant vad gäller användning av tekniken. Det bör utifrån detta resonemang åläggas myndigheter att främja utvecklingen inom AI till gagn för samhällets utveckling.

Parallellt med detta måste myndigheter utveckla kompetens och medvetenhet kring de risker som kan koppas till AI och aktivt arbeta för att hantera och motverka dessa genom exempelvis informationsspridning och relevanta regleringar.

Forskning och utveckling inom AI

Vetenskapsrådet och andra aktörer som fördelar forskningsmedel bör prioritera forskning för att främja AI. Det är dock av största vikt att pengar också används för forskning kring teknikens risker och möjligheter. Därför menar Sverigedemokraterna att medel bör öronmärkas även för forskning om riskerna med AI. Detta bör ges som ett särskilt direktiv till Vetenskapsrådet.

Nationell AI-infrastruktur

År 2021 fick Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Myndigheten för digital förvaltning (Digg) och Skatteverket i uppdrag av den dåvarande regeringen att tillsammans genomföra en insats för att främja den offentliga förvaltningens kapacitet att integrera AI, med målet att stärka Sveriges välfärd och konkurrenskraft. I den slutgiltiga rapporten ”Uppdrag att främja offentlig förvaltnings förmåga att använda artificiell intelligens” som presenterades av Digg i början av 2023 framkommer:

> Vi ser att det saknas en övergripande samordning vilket gör att mycket dubbelarbete sker, att goda resultat inte sprids och att möjliga nyttor, skaldriftsfördelar med mera inte uppnås. I arbetet med uppdraget har det framkommit att det inom offentlig förvaltning finns en stor efterfrågan på allomfattande och konkret stöd i att ta fram AI-lösningar, säkra tekniska miljöer, att utveckla AI-tjänster i samt guidning och vägledningsmaterial. Detta gäller särskilt för mindre aktörer inom offentlig förvaltning som riskerar att helt eller delvis stå utan möjligheter att bidra till att uppnå nyttorna. Utan åtgärder är det vår uppfattning att skillnader mellan aktörer inom offentlig förvaltning kommer att öka eftersom AI ger stora fördelar för de som kan använda och utveckla AI.

Detta tyder på ett behov av en samordnad nationell AI-infrastruktur, både gällande den fysiska AI-infrastrukturen för lagring, delning och bearbetning av data (inom ramen för gällande lagstiftning) och gällande den mjuka AI-infrastrukturen som omfattar utveckling av nödvändiga och relevanta AI-tjänster. Uppbyggnaden av den gemensamma AI-verkstaden har påbörjats. Genomförandet behöver följas upp med särskild fokus på informationssäkerhet, kontrollen över data och mindre offentliga aktörers lika möjlighet att använda infrastrukturen.

Arbete inom EU för en konkurrenskraftig och teknikneutral AI-politik

Politiken i Sverige har under lång tid främjat innovation, forskning, teknologi och rättvis konkurrens och handel. Överdriven EU-reglering riskerar dock att kväva vår innovationsförmåga och hindra de möjliga fördelarna av ny teknik för näringslivet.

Med anledning av den beslutade AI-förordningen införs ett riskbaserat förhållningssätt, det vill säga ju större risk ett AI-system innebär, desto striktare regler behöver det uppfylla för att få förekomma på EU:s marknad. Förordningen använder sig av olika kategorier: begränsad risk, hög risk och oacceptabel risk. Högrisksystem behöver godkännas innan de kan få tillträde till EU:s marknad. För att övervaka de mest avancerade AI-modellerna och verkställa de gemensamma reglerna i medlemsländerna har ett AI-kontor inrättats i EU-kommissionen. AI-kontorets arbete ska stödjas av en vetenskaplig panel bestående av oberoende experter, t.ex. när det gäller att utveckla metoder för att utvärdera kapaciteten hos grundmodeller.

Sverigedemokraterna anser att den beslutade AI-förordningen innehåller många lovvärda delar, men menar att Sverige för den skull inte kan luta sig tillbaka och förlita sig till byråkratin i Bryssel. Risken är överhängande att många av dessa regler kan placera Sverige och övriga europeiska nationer i baksätet gentemot de länder som leder utvecklingen inom AI. Det är viktigt att Sverige hanterar risker med AI på ett adekvat sätt, men vi måste samtidigt försöka undvika teknologisk eftersläpning på grund av ogenomtänkt byråkrati. Sverige bör engagera sig mer inom Europeiska unionen för en konkurrens-kraftig och teknikneutral AI-politik.

Internationellt samarbete

Riskerna med AI är i allt väsentligt gränsöverskridande. Utifrån detta är det helt centralt att vi arbetar internationellt med frågor kring AI och de risker som kommer med teknologiutvecklingen. Vi måste främja internationellt samarbete inom normgivning och brottsbekämpning för att möta de växande hoten, och Sverige bör i sammanhanget vara en proaktiv part.

Motverka tillämpning av AI för brottsliga ändamål

Sverigedemokraterna anser att regleringen av AI bör fokusera på tillämpningen av tekniken snarare än på hur tekniken i sig utvecklas. Riskerna med AI är många och det ligger i sakens natur att det är svårt att förutse hur teknologin kan komma att missbrukas. Vissa saker kan dock redan nu förutses och det ligger i tangentens riktning att AI-bottar kan bygga relationer med människor utan att man ens vet att det handlar om AI. Detta kommer man i sin tur hinna nyttja för diverse kriminell verksamhet eller för att förleda oss att köpa vissa produkter och tjänster, inta en viss åsikt, rösta på ett visst parti och så vidare.

Regeringen har föreslagit ett utvidgat produktansvar gällande fristående programvara. Detta är ett steg i rätt riktning men behöver vidare kartläggas gällande kvarstående ansvarsluckor när AI orsakar skada och att ansvarsfördelningen mellan utvecklare, leverantörer och verksamheter som använder systemet ska vara begriplig och möjlig att pröva rättsligt.

Utökat allmänt medvetande om AI och cyberresiliens

I dagens digitala värld har AI och teknikens snabba framsteg gett upphov till ett förändrat landskap av möjligheter och utmaningar. För att utnyttja AI:s fördelar fullt ut och sam-tidigt skydda samhället från de potentiella risker som medföljer är det av yttersta vikt att utöka det allmänna medvetandet om AI och cyberresiliens.

En väsentlig anledning till att öka medvetandet om AI är att teknologin integreras i många aspekter av medborgarnas liv, från hälsovård och transport till finans och underhållning. Att förstå hur AI fungerar och vilka möjligheter och utmaningar den medför ger människor förutsättningar att fatta informerade beslut och använda tekniken ansvarsfullt. Samtidigt kan kunskaper och färdigheter inom AI motverka missuppfattningar och främja en mer realistisk och faktabaserad syn på tekniken.

Cyberresiliens innebär förmågan att förebygga cyberattacker och hot. I en tid då cyberbrott och attacker blir allt vanligare och mer sofistikerade är det avgörande att medborgarna har kunskap om bästa praxis för cybersäkerhet. Att vara medveten om hur man skyddar sina digitala identiteter, privata data och nätverk mot hot som skadlig kod och phishing är kritiskt för att upprätthålla personlig integritet och säkerhet.

För samhället som helhet är ett ökat medvetande om AI och cyberresiliens viktigt för att bygga och upprätthålla en stark digital grund. Det bidrar till att skapa en kultur av säkerhet och ansvarstagande, både på individnivå och på samhällsnivå. Det bidrar också

till att främja innovation genom att människor är medvetna om både potentialen och riskerna med tekniken. Regeringen bör med anledning av detta ta initiativ till att stärka allmänhetens medvetenhet om AI och cyberresiliens.

Tidiga utbildningsinsatser i skolan gällande AI och cybersäkerhet

Nyligen rapporterades att Hongkong blir det första landet att inkludera AI i skolornas läroplan från grundskolan. Elever kommer att studera grundläggande aspekter av teknologin, inklusive användningen av ChatGPT och andra språkmodeller, samt dess etiska och samhälleliga påverkan.

Sverigedemokraterna välkomnar en liknande satsning på att inkludera AI och cybersäkerhet i skolundervisningen som en positiv och framtidsinriktad åtgärd. Att från tidig ålder undervisa elever om AI, i de ämnen där detta är relevant, ger dem en konkurrensfördel och förbereder dem för en framtid där teknologin kommer att spela en allt större roll. Det ger också eleverna en djupare förståelse för teknologins grundläggande principer och koncept, inklusive dess möjligheter och begränsningar, vilket kommer att vara värdefullt på den framtida arbetsmarknaden.

Inkluderingen av AI i läroplanen främjar också elevernas kritiska tänkande kring teknologins påverkan. Det ger dem möjlighet att delta i diskussioner om etik, risker och fördelar med AI-användning. Kunskap om cybersäkerhet hjälper elever att förstå farorna med internetanvändning och digitala plattformar samt ökar medvetenheten om hot som virus, skadlig kod, phishing och andra bedrägerier.

Automatiserat beslutsfattande

Idag är det vanligt att konsumtionsmönster, vanor, beteenden och konsumenters köp kartläggs. Det ska vara transparent och tydligt vad som kartläggs och konsumenten ska kunna säga nej till kartläggning, om man så önskar. Det måste i minst lika hög grad vara möjligt för konsumenter att få kunskap och kartläggning om regler, alternativa valmöjlig-heter, avtal och om företagstjänster och produkter. Det finns ett behov av utökad konsumentsäkerhet och trygghet kring automatiserat beslutsfattande i de tjänster där sådant ingår. Det gäller inte minst de tjänster som oskyddade konsumenter, exempelvis barn, använder.

AI används i stor utsträckning inom detta område, en utveckling som kan beskrivas som exponentiell. Detta skapar stora möjligheter vad gäller smart marknadsföring, men det ställer också krav på kompetens och ställer nya krav kring hantering av data och säkerhet.

Automatiserat beslutsfattande används sedan en längre tid tillbaka i stor utsträckning inom svenska myndigheter och tjänster som privatpersoner använder. Detta sker exempelvis inom Arbetsförmedlingen, Transportstyrelsen, Försäkringskassan och vissa kommuner. Även företag använder det i upphandlingsprocesser och inom ekonomiadministration. Det förekommer också i andra former av tjänster och produkter som kommersiella företag levererar. I en vidare bemärkelse är teknikens användning i tjänsterna ändå relativt ny och regelverket har inte utvecklats i samma takt som övrig teknik- och tjänsteutveckling.

En rad faktorer aktualiserar mer anpassad reglering. Det gäller bland annat åtgärder kring säkerställande av konsumenternas förtroende för säkerhet och funktion, etiska frågor och möjlighet till mänsklig kontroll. Fler faktorer att ta hänsyn till är ansvarsfördelning, korrigeringsmöjlighet samt möjlighet att pröva och häva beslut. Ytterligare aspekter som behöver beaktas är säkring av hantering och skydd av personuppgifter, åtgärder för eventuella luckor i lagstiftningen samt anpassning av risk- och säkerhetsbestämmelser för olika produkter.

Dessa viktiga aspekter har även Europaparlamentet lyft, vilket framgår av resolutionen om automatiserat beslutsfattande: Att säkerställa konsumentskydd och fri rörlighet för varor och tjänster (2019/2915(RSP)). Den europeiska kommissionen har därför tillsatt en expertgrupp för AI-frågor.

Sverige behöver tillse att svenska konsumenter och andra intressenter skyddas av lag-stiftningen. En eventuell harmonisering med kommande EU-lagstiftning får inte innebära att svenska konsumenters trygghet och säkerhet får stå tillbaka. Som konsument kan det i flera olika fall vara nödvändigt att ha möjlighet att ändra beslut och köp. Det behövs därför tydliga regleringar och moderniserade tillsynsmöjligheter då

konsekvenserna av AI-teknikerna kan bli stora. Nackdelen med AI-system är svårighet att förklara beslut i efterhand, att åtgärda problem och att felaktigheter kan förekomma i systemen. Det förekommer tillförlitlighetsbrister och att systemens transparens är otillräcklig. Konsumenter behöver ha rätten att motsätta sig beslut som fattats automatiskt och att få veta vilka data som används, i vilket syfte och vem som har tillgång till dessa data. Lagstiftning behöver baseras på risken för allvarliga konsekvenser. Leverantörer av tjänster där AI-system används ska kunna demonstrera att systemen följer relevant lagstiftning, exempel-vis genom insyn från tillsynsmyndighet.

Ann-Christine Frohm (SD)

Eric Palmqvist (SD) *Patrik Jönsson (SD)*

Liselotte Forsberg (SD)